

IZVRŠAVANJE PRESUDA SUDA I NADZOR NAD KONVENCIJOM

Opšti pogled na Konvenciju

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda je međunarodni ugovor potpisan u Rimu, novembra 1950. godine, koji je stupio na snagu tri godine kasnije, kada ga je 15 država članica Saveta Evrope potpisalo. Ova konvencija je međunarodni instrument koji reguliše postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava, kome su građani 45 država Evrope, koje su je ratifikovale, mogu obratiti radi zaštite ljudskih prava povređenim aktom država članica. Zbog toga je ratifikovanje ove konvencije jedan od glavnih uslova za prijem u članstvo Saveta Evrope. Uzimajući Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima iz 1948. godine kao početnu tačku, sastavljači Konvencije su tražili da se slede ciljevi Saveta Evrope kroz očuvanje i razvijanje ljudskih prava i osnovnih sloboda. Konvencija je trebalo da predstavlja prve korake za skupno ostvarivanje izvesnih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji.

Srbija je postala članica Saveta Evrope 3. aprila 2003. godine, a 3. marta 2004. godine ratifikovala je Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda,¹ tj. primljena je u članstvo SE pre ratifikovanja Konvencije. Od tog momenta građani mogu da se obraćaju Sudu i da podnose individualne predstavlke, ukoliko smatraju da su organi Srbije povredili njihova prava garantovana Konvencijom.

Pored procesnih i materijalnopравnih odredbi o uživanju, zaštiti i ograničavanju ljudskih prava i osnovnih sloboda, ova Konvencija sadrži i odredbe o mehanizmima nadzora nad poštovanjem obaveza koje nameće Konvencija.

Nadzor nad primenom odredaba Konvencije, prvobitno se realizovao na dva nivoa. Najpre, pojedinac se, shodno načelu supsidijariteta, obraćao domaćim organima radi zaštite svojih prava. Po iscrpljivanju pravnih sredstava predviđenih domaćim pravom mogao se direktno obratiti Evropskoj komisiji za ljudska prava, koja je predstavljala prvi nivo nadzora nad poštovanjem ljudskih prava garantovanih Konvencijom od strane organa država članica. Dakle, direktno obraćanje Sudu nije bilo moguće. Komisija bi pokušala da pomiri pojedinca i državu, ali u slučaju da ne uspe u tome donela bi izveštaj koji je sadržao i određene preporuke. Komisija ili same države, ako su prihvatile obaveznu nadležnost Suda, mogle su u roku od tri meseca proslediti slučaj Sudu, koji je predstavljao drugi nivo nadzora. Međutim, ako država nije prihvatila obaveznu nadležnost Suda ili ako u roku od

* Zastupnik Republike Srbije pred ECHR - Evropskim sudom za ljudska prava.

¹ Navedenog datuma deponovani su ratifikacioni instrumenti u Savetu Evrope, a ratifikacija Konvencije i trinaest protokola uz Konvenciju izvršena je u decembru 2003. godine. Nakon raspada SCG, Republika Srbija preuzela je sva prava i obaveze iz Konvencije u skladu sa članom 60. Povelje Državne zajednice.

tri meseca slučaj nije prosleđen Sudu, Komisija bi odlučivala da li je došlo do povrede Konvencije.

Radi ubrzanja postupka pred Sudom Protokolom 11 ukinuta je Komisija, tako da je sada moguće direktno obraćanje Sudu koji je u osnovi organ za obavljanje nadzora nad poštovanjem Konvencije. Ukoliko Sud, nakon sprovedenog postupka, utvrdi da je došlo do povrede Konvencije, može dosuditi pravičnu naknadu (*just satisfaction*) podnosiocu predstavke (*applicant*), a može odrediti mere individualnog i opšteg karaktera u odnosu na tuženu državu (*respondent*).

Inače, Konvencijom nisu garantovana sva ljudska prava, već se radi o minimumu standarda o kojima je konsenzus postignut još pre više od 50 godina, a koji su vremenom dopunjavani protokolima uz Konvenciju. Od stupanja Konvencije na snagu usvojeno je četrnaest Protokola. Protokoli 1, 4, 6, 7, 12 i 13 dodali su dalja prava i slobode onima koje Konvencija garantuje, dok je Protokol 2 dodelio Sudu ovlašćenje da daje savetodavna mišljenja. Protokol 9 omogućio je pojedinačnim podnosiocima predstavki da upućuju Sudu svoje predmete, uz prethodnu ratifikaciju visoke strane ugovornice i prihvatanje kolegijuma za proveru. Ovo je poništeno Protokolom 11 koji je restrukturirao mehanizme izvršenja. Ostali Protokoli ticali su se organizacije i postupka kod institucija Konvencije. U maju 2004, kao odgovor na potrebu daljeg usaglašavanja, otvoren je za potpis Protokol 14.

Pored toga, Evropski sud za ljudska prava je kroz *case law* u velikoj meri prilagodio ove principe i standarde potrebama prakse.

U principu, Konvencija se odnosi prevashodno na građanska i politička prava, a u znatno manjoj meri na ekonomska, kulturna i socijalna prava jer su ona zaštićena kroz druge međunarodno-pravne instrumente. Međutim, pravo na zdravlje ili pravo na socijalno osiguranje, kao prava socijalnog karaktera, moguće je štititi kroz član 8. Konvencije, tj. kroz pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života.

Na taj način, Sud kroz svoju praksu u velikoj meri proširuje polje zaštite ljudskih prava garantovanih Konvencijom.

Ovlašćenja Suda

Članom 46. stav 1. Konvencije predviđeno je da Visoke strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.

Za podnosioca predstavke od velike je važnosti da zna šta Sud može, a šta ne može da učini. Treba imati u vidu da je odluka Suda “suštinski deklaratorne prirode” (to je Sud konstatovao u slučaju *Assanidze protiv Gruzije*). To znači da Sud može konstatovati povredu Konvencije i dosuditi naknadu (*just satisfaction*) i troškove postupka. Strane ugovornice su takođe u obavezi da preduzmu neophodne mere u korist podnosioca predstavke kako bi se sprečila dalja zloupotreba prava, uklonile nastale posledice (*restitutio in integrum*) i predupredilo novo kršenje prava.

Izvršavanje presude u nekim slučajevima zahteva i preduzimanje dodatnih mera. U presudi *Scozzari and Giunta protiv Italije* Sud je objasnio obaveze države da preduzme opšte mere kako bi se sprečile dalje povrede ili individualne mere kako bi ispravile posledice povrede koje trpi sam podnosilac predstavke:

“Članom 46. Konvencije Visoke strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju pravosnažnoj presudi Suda u svakom predmetu u kom su stranke, čije će izvršenje nadgledati Komitet ministara. Iz toga proizilazi da, inter alia, presuda u

kojoj Sud utvrdi kršenje nameće odgovornoj državi pravnu obavezu ne samo da isplati žrtvi novčanu sumu dodeljenu kroz pravično zadovoljenje, već i da izabere, pod nadzorom Komiteta ministara, opšte i/ili, ako ima potrebe, individualne mere koje će usvojiti u svom pravnom sistemu kako bi ispravila povredu prava utvrđenu pred Sudom i njene posledice koliko god je to moguće. Odgovorna država je slobodna da izabere mere na koji način će izvršiti svoje pravne obaveze koje proizilaze iz člana 46. Konvencije, s tim što takve mere moraju biti u skladu sa zaključcima presude Suda.”

Individualne mere zavise od karaktera same povrede i okolnosti slučaja. One se obično preduzimaju onda kada pravično zadovoljenje naloženo od strane Suda nije dovoljno da bi se otklonile sve posledice povreda prava iz Konvencije, odnosno kada pojedinac i posle presude Suda trpi posledice kršenja njegovih prava. Takve mere su npr. ponovno otvaranje sudskog postupka, brisanje krivičnog dosijea, davanje boravišta, ukidanje odluke o deportaciji ili ekstradiciji itd.

Ponovno otvaranje postupka (ponavljanje postupka) pred domaćim sudovima može da bude jedan od efikasnijih načina za otklanjanje posledica povrede prava garantovanih Konvencijom. Ponavljanje postupka bi svakako trebalo preduzeti u situacijama u kojima: a) oštećena strana trpi veoma negativne posledice zbog konkretnog postupka, a koje se ne mogu ispraviti novčanom naknadom - pravičnim zadovoljenjem ili na drugi način, osim ponovnim razmatranjem slučaja, b) presuda Evropskog suda za ljudska prava dovodi do zaključka da je sporna presuda domaćeg suda meritorno suprotna Konvenciji ili kada je utvrđena povreda posledica proceduralne greške ili nedostatka takve težine da je mogla ozbiljno dovesti u sumnju ishod postupka pred domaćim sudovima.

Države često donose posebne zakone kojima se dozvoljava ponavljanje postupka nakon pravosnažne presude Evropskog suda. SCG je to predvidela u Zakonu o parničnom postupku, ali nesumnjivo bi slično rešenje trebalo predvideti i za krivični i upravni postupak.

Opšte mere se preduzimaju u cilju sprečavanja novih sličnih povreda u budućnosti. Njihov broj je ogroman, a primena određene mere zavisi od uočenog problema i potreba u konkretnom slučaju. Moguće je da su povrede prava nastale kao posledica: a) nedostataka u samom zakonodavstvu, tako da bi se opšte mere ogledale u izmenama i dopunama ustavnih akata, zakona i podzakonskih propisa ili donošenju novih, ako je uzrok povrede prava njihovo nepostojanje; b) pogrešnog tumačenja postojećeg zakonodavstva i Konvencije i loše prakse sudskih organa.

U takvim situacijama neophodno je promeniti sudsku praksu u skladu sa preporukama Suda u cilju izvršavanja njegovih presuda. To isto važi i za praksu upravnih organa. Pored toga, preventivno delovanje u cilju sprečavanja daljeg kršenja prava iz Konvencije može se sprovesti kroz prevođenje i objavljivanje presuda Suda sa dodatnim komentarima, kao i obezbeđivanje njihovog širokog distribuiranja i dostupnosti, što je u skladu sa preporukom Komiteta ministara Rec. (2002)13 od 18. XII 2002. godine državama članicama o objavljivanju i distribuciji teksta Konvencije i procedentnog prava u državama članicama.

Treba imati u vidu da Sud ne može ukinuti odluku domaćeg Suda ili staviti van snage domaći zakon, jer su neke njegove odredbe u suprotnosti sa Konvencijom. Međutim, u slučaju da država članica ne preduzme adekvatnu akciju u cilju izmene zakonodavstva, za koje je Sud našao da predstavlja kršenje Konvencije, Sud će to ko-

mentarisati u narednim presudama u vezi sa sličnim pitanjima. To je učinjeno, na primer, u slučaju *Messina protiv Italije*, koji se tiče pregledanja pošiljke zatvorenika, a povodom čega je Sud u ranijim presudama utvrdio povredu člana 8. Konvencije.

U nekim slučajevima Sud ide i korak dalje. Tako je povodom utvrđene povrede člana Protokola i Konvencije (pravo na mirno uživanje imovine) Sud zahtevao od države da vrati oduzetu imovinu (*Brumarescu protiv Rumunije*), dok je u slučajevima nezakonitog lišavanja slobode i utvrđivanja povrede člana 5. Konvencije (*Ilascu i dr. protiv Rusije i Moldavije*) Sud konstatovao povredu tražeći od tuženih država da preduzmu sve mere u cilju okončanja arbitrnog lišavanja slobode aplikanata zatočenih u zatvoru u nepriznatoj Moldavskoj Republici Pridnjestrovlju.

Sa druge strane, države i same svesne svojih obaveza prema Konvenciji preduzimaju mere u cilju otklanjanja uslova koje u budućnosti mogu dovesti do povreda Konvencija (hrvatska vlada je renovirala Krilo B državnog zatvora Lepoglava povodom presude *Benzan protiv Hrvatske* u kojoj je konstatovana povreda člana 3. Konvencije u vezi sa uslovima u pomenutom zatvoru). Kada su u pitanju uslovi u zatvorima za nadzor nad Konvencijom posebno je zadužen Evropski komitet za sprečavanje nehumanog i degradirajućeg tretmana i mučenja (CPT) ustanovljen Evropskom konvencijom za sprečavanje torture, nehumanog i ponižavajućeg tretmana i mučenja od 1989. godine.

U slučaju Republike Srbije doneta je za sada samo jedna presuda (slučaj *Matijašević*) u kome je Sud smatrao da utvrđivanje povrede pretpostavke nevinosti predstavlja dovoljnu satisfakciju za podnosioca predstavke, ne dosudivši mu traženi iznos od 50.000 eura na ime nematerijalne štete. Sa druge strane, Republika Srbija je morala da dostavi dokaz da je presuda objavljena i prevedena na srpski jezik, kao i da je distribuirana svim sudovima u Republici Srbiji. Najzad, Srbija je dostavila i uplatnicu o uplati 662 eura podnosiocu predstavke, na ime troškova postupka.

Ovlašćenja Komiteta ministara Saveta Evrope

Komite ministara, kao organ Saveta Evrope koji čine ministri inostranih poslova država članica SE, takođe ima značajnu ulogu u nadzoru nad sprovođenjem odluka Suda, pa shodno tome i poštovanju Konvencije. On to čini na više načina.

Najpre, Komitet ministara donosi rezolucije, izdaje deklaracije ili preporuke državama članicama u cilju unapređenja postupka pred Sudom. Tako, Komitet ministara je 19. I 2000. godine izdao preporuku Rec(2000)2 o ponovnom ispitivanju i ponavljanju izvesnih slučajeva pred domaćim organima nakon presude Suda, a 12. V 2004. godine izdao je preporuku Rec(2004)6 u vezi sa unapređivanjem domaćih pravnih lekova. Iako se radi samo o preporukama, države članice su u obavezi da ih implementiraju i da o tome izveštavaju Savet Evrope. Posebno je značajna rezolucija Komiteta ministara Res(2004)3 od 12. V 2004. godine u vezi sa presudama koje otkrivaju sistemske probleme (tzv. *pilot judgements*), a prvi slučaj u kome se uočava značaj ove rezolucije pojedincima nakon Drugog svetskog rata na teritoriji od Ljvova, u današnjoj Ukrajini. Sud je tim povodom zahtevao da se na nacionalnom planu preduzmu mere opšteg karaktera, kako bi se otklonilo kršenje Konvencije koje ima sistemski karakter, a ujedno obezbedilo obeštećenje pojedinaca.

Naročito je značajna uloga Komiteta ministara u vezi sa nadzorom nad izvršavanjem presuda (član 46. stav 2. Konvencije). To praktično znači da će od vlade države članice na koju se presuda odnosi, Komitet ministara zahtevati izvešta-

vanje o merama koje se preduzimaju u cilju sprovođenja presuda Suda u vezi sa isplatom pravične naknade, primenom individualnih mera (oslobađanje iz zatvora, ponavljanje postupka, uključujući otklanjanje nezakonite situacije itd.) i primenom mera opšteg karaktera (na primer izmene u zakonodavstvu ili administrativnom postupanju, edukacija itd.). Od države se zahteva da podnese bar dva izveštaja godišnje o koracima koje preduzima da bi ispoštovala odluku Suda, a u slučaju da odluka Suda uključuje nadoknadu štete i/ili troškova postupka, nalaže se njegova isplata u vremenskom roku od tri meseca.

Podnosioci predstavke ovlašćeni su da se obraćaju Sekretarijatu Komiteta ministara u vezi sa sprovođenjem individualnih mera i isplatom pravične naknade. Kopija njihovog pisma obavezno se prosleđuje Odeljenju za izvršavanje presuda Evropskog suda, koje je pomoćni organ Komiteta u ostvarivanju ove uloge na sprovođenju odluka.

Komitet ministara drži šest sastanaka godišnje na kojima se bavi pitanjem izvršavanja odluka, a slučaj ostaje na dnevnom redu Komiteta ministara sve dok se ne dobije pouzdan izveštaj da su mere određene presudom Suda sprovedene, o čemu se donosi posebna rezolucija (*final resolutions*).

Ukoliko presuda nije izvršena Komitet ministara može organizovati sastanke “na visokom nivou”, preduzimati diplomatske inicijative, donositi interne rezolucije kojima se određuju privremene mere radi sprovođenja presuda Suda i utvrđuje vremenski okvir za sprovođenje presuda. U slučaju da država odbija da se povinuje presudi Suda stalno se donose nove rezolucije u kojima se koriste i pretnje suspenzijom članstva u Savetu Evrope ili se i druge članice SE pozivaju da preduzmu mere protiv države prekršioca koja odbija da sprovede odluku Suda (na primer, u slučaju *Loizidou protiv Turske* stalno su donošene rezolucije protiv Turske koja je od 1998. godine do decembra 2003. godine odbijala da plati iznos dosuđen presudom Suda na ime pravične naknade, a uslov poštovanja presuda Suda uključen je 2003. godine u Sporazum o pridruživanju između Turske i EU, kada je Turska najzad isplatila dosuđeni iznos).

Pravila Komiteta ministara ne daju podnosiocima predstavke na izričit način pravo da se Komitetu obraćaju povodom poštovanja opštih mera, ali ih Komitet svakako uzima u obzir. To važi i za obraćanje predstavnika civilnog društva, s tim što je prisutna tendencija proširivanja ovlašćenja civilnog društva u odnosu na pitanje nadzora nad sprovođenjem presuda Suda, što je našlo mesta i u pojedinim dokumentima čija je priprema u toku (Pravila Komiteta ministara za nadzor nad izvršavanjem presuda i uslova prijateljskog poravnanja).

Članom 16. protokola 14 dato je ovlašćenje Komitetu ministara da, ukoliko dvotrećinskom većinom glasova utvrdi da država odbija da se povinuje presudi Suda, iznesu to pitanje pred Sud, kako bi se utvrdilo da li je država odbila da ispunji svoje obaveze po članu 46. stav 1. Konvencije (*infringement proceedings*). Međutim, Sud nije snabdeven ovlašćenjem da u takvim slučajevima prema državi u pitanju izrekne sankciju, već je njegova odluka u takvim situacijama samo deklaratornog karaktera.

Ovlašćenja ostalih organa u sistemu Savetu Evrope

Parlamentarna skupština Saveta Evrope takođe ima ulogu u nadzoru nad izvršavanjem presuda Suda. Praktično taj zadatak obavlja preko Komiteta za prav-

na pitanja i ljudska prava čije je delovanje dodatno u odnosu na nadzor koji vrši Komitet ministara. Komitet za pravna pitanja i ljudska prava fokusira se posebno na starije slučajeve (to su predmeti koji nisu rešeni ni posle pet godina), kao i na naročito važne i hitne slučajeve. Navedeni komitet može da traži objašnjenja od nacionalnih delegata u Skupštini zbog neizvršavanja odluka Suda, a može činiti preporuke Komitetu ministara. U procesu nadzora nad izvršavanjem odluka Suda od strane Parlamentarne skupštine Saveta Evrope nacionalni delegati u Skupštini mogu da na zasedanjima skupštine pokreću pitanja u vezi sa neizvršavanjem odluka Suda, a i sami aplikanti mogu komunicirati sa Komitetom za pravna pitanja i ljudska prava u vezi sa neizvršavanjem odluka Suda.

Komesar za ljudska prava može se sastajati sa zvaničnicima države kako bi razgovarao o slučajevima koji predstavljaju sistemske probleme povodom sprovođenja pojedinih odluka o državi u pitanju. Razgovori se mogu ticati i nekih politički kontroverznih slučajeva.

U izuzetnim slučajevima, Generalni sekretar Saveta Evrope takođe ima pravo da se interesuje za pitanje izvršenja presuda što se desilo, na primer, u slučaju *Loizidou protiv Turske*.

Međutim, Generalni sekretar Saveta Evrope ima posebnu ulogu u nadgledanju primene Konvencije. Naime, shodno članu 52. Konvencije on može zatražiti da ga država ugovornica izvesti o načinu na koji njeno unutrašnje pravo obezbeđuje stvarnu primenu svih odredaba Konvencije.

Tako je Generalni sekretar ovo pravo koristio u vezi sa primenom člana 6. stav 1. Konvencije (pravo na fer suđenje), kada je od svih država članica zatražio obaveštenje o načinu primenu tog člana Konvencije, a odgovori država su objavljeni u posebnom izdanju.

Ovako dobijene informacije mogu poslužiti i radi uporedno pravne analize primene osnovnih načela Konvencije u državama članicama.

Bilo je slučajeva da se Generalni sekretar obraćao i pojedinim državama. Na primer Moldaviji, u vezi sa pitanjem da li su restrikcije nametnute političkim partijama u toj državi u skladu sa odredbama Konvencije.

Ako mere koje država sprovodi u izvršavanju presude Suda ne odgovaraju očekivanjima aplikanta, on može zahtevati tumačenje presude u roku od jedne godine od njenog izricanja, ali može podneti i novu predstavku Sudu. Komitet ministara će tada odložiti svoju odluku do odluke Suda. Za razliku od Suda koji se u takvim slučajevima pretežno bavi ispitivanjem pitanja da li nova situacija predstavlja kršenje članova Konvencije, ispitivanje Komiteta ministara se svodi na utvrđivanje stanja u vezi sa postizanjem *restitutio in integrum*.

Uloga zastupnika pred Evropskim sudom za ljudska prava

Posebnu ulogu u procesu nadzora nad Konvencijom ima državni zastupnik pred Evropskim sudom za ljudska prava. Njegova uloga ne svodi se jedino na zastupanje interesa države pred Sudom, pri čemu takođe treba da vodi računa o tome da se dođe do pravičnog i zakonitog rešenja. Zbog toga je posebno značajna uloga zastupnika u ubeđivanju državnih organa o potrebi zaključenja prijateljskog poravnanja.

Članom 7. uredbe o zastupniku Republike Srbije pred Evropskim sudom za ljudska prava ("Sl. glasnik RS", br. 61/2006 od 18. VII 2006. godine) propisano je da zastupnik u slučaju da, povodom postupka pred Evropskim sudom, utvrdi da

domaći propis nije u skladu sa Konvencijom, ima pravo da o tome obavesti nadležne organe državne uprave i Vladu, i ukaže na neophodnost usklađivanja propisa sa Konvencijom. Ovo ovlašćenje zastupnika odnosi se samo na slučajeve koji su u toku pred Sudom, pa to svakako predstavlja nedostatak Uredbe, jer ograničava preventivno delovanje zastupnika, mada omogućava da ukoliko inicijativa Zastupnika bude prihvaćena budu prevenirani budući slučajevi koji su po svom karakteru slični slučaju u kome je Sud utvrdio povredu Konvencije.

Međutim, još važnije je propisati da zastupnik ima nadzorna ovlašćenja u toku samog zakonodavnog procesa. Tako, na primer, u Mađarskoj se svi relevantni propisi, nacrt novih zakonskih akata šalju Kancelariji zastupnika radi davanja mišljenja o njihovoj usklađenosti sa Konvencijom. U Velikoj Britaniji se čak traži da uz svaki zakon bude priložena posebna zvanična izjava zastupnika o usklađenosti zakona sa Konvencijom, što je u zemljama članicama EU propisano kao obaveza u vezi sa usklađenošću zakona sa Komunitarnim pravom.

Zastupnik takođe ima zadatak da prati presude Evropskog suda za ljudska prava donete protiv drugih država ugovornica Konvencije. U slučaju da zastupnik utvrdi da u pravnom sistemu njegove države mogu da se pojave problemi slični problemima koji su izneti u nekoj od predstavki pred Sudom, zastupniku bi trebalo dati, pored skretanja pažnje na neophodnost usklađivanja propisa sa Konvencijom, pravo zakonodavne inicijative. Takvo rešenje je u skladu sa preporukom Komiteta ministara SE Rec.(2004)5 od 12. V 2004. godine državama ugovornicama o potrebi usklađivanja nacрта zakona, postojećih zakona i prakse sa standardima koje je postavila Konvencija i zbog toga je tekst člana 7. Uredbe o zastupniku RS pred Evropskim sudom za ljudska prava nepotpun.

Pored ovih funkcija zastupnik ima i jednu čisto preventivnu funkciju u cilju poštovanja Konvencije, a ona se svodi na unapređivanje svesti o ljudskim pravima i dužnosti njihovog poštovanja. Ciljne grupe za ovu vrstu promotivnog rada su kako državni organi, tako i šira javnost, a metodi delovanja zastupnika svode se na učešće na raznim seminarima, konferencijama, predavanjima i stručnim sastancima, kao i objavljivanje stručnih publikacija, ali i publikacija koje bi koristile i samim aplikantima u pogledu ispunjenosti kriterijuma za prihvatljivost predstavki i osnovnih karakteristika postupka pred Sudom.

Najзад, zastupnik ima značajnu ulogu u procesu preduzimanja mera radi izvršavanja presuda Suda. U tu svrhu obaveza Kancelarije zastupnika je da objavljuje prevedene presude Suda koje se tiču države koju oni zastupaju pred Sudom. Članom 6. stav 1. Uredbe propisano je da se presude Evropskog suda za ljudska prava u postupcima u kojima je Srbija jedna od stranaka prevode i objavljuju u "Službenom glasniku RS". Međutim, treba imati u vidu da je to tek početni korak u procesu sprovođenja presude Suda. Istim članom, stav 2, propisano je da u slučaju da se presudom utvrdi da je Republika Srbija prekršila Konvenciju zastupnik ima dužnost da se stara o izvršavanju te presude. To podrazumeva nadzor nad isplatom iznosa utvrđenog presudom ili dogovorenog poravnanjem, kao i nadzor nad primenom opštih ili individualnih mera.

U vezi sa isplatom iznosa dogovorenog poravnanjem ili naznačenog u presudi Evropskog suda za ljudska prava Uredbom je predviđeno da isplatu vrši organ Republike Srbije čiji su akti prouzrokovali kršenje ljudskih prava. Međutim, u slučaju da je više organa učestvovalo u preduzimanju akata koji su doveli do povre-

de Konvencije, u praksi se može pojaviti problem prilikom isplate iznosa dogovorenog poravnanjem ili naznačenog u presudi Evropskog suda za ljudska prava, jer je teško tačno utvrditi organ čiji su akti u konkretnom slučaju doveli do povrede. Organ čiji su akti doveli do postupka pred Sudom je naročito teško utvrditi u slučajevima vezanim za staru deviznu štednju ili privatizacione postupke, kada su pojedini zakoni ograničili ili isključili mogućnost vođenja sudskih sporova.

Kao primer angažovanja zastupnika u pogledu sprovođenja opštih mera najvećemo ulogu zastupnika Mađarske u slučaju *Dallos protiv Mađarske*. U tom slučaju podnosilac predstavke osuđen je od strane prvostepenog suda za proneveru. Međutim, po žalbi viši sud je promenio pravnu kvalifikaciju krivičnog dela za koje je podnosilac predstavke bio prvobitno optužen i osudio ga je za prevaru. Podnosilac predstavke nije bio upoznat sa ovom prekvalifikacijom dela za koje je optužen pre nego što je sud doneo svoju presudu u drugom stepenu. Pošto je odlukom Vrhovnog suda Mađarske potvrđena ova odluka, podnosilac se obratio Komisiji tvrdeći da je došlo do kršenja člana 6. Konvencije, jer nije bio obavešten o optužbama protiv njega i nije mu dato vreme da pripremi svoju odbranu za prekvalifikovano delo. Komisija je predstavku proglasila prihvatljivom 1998. godine. U martu 1999. godine doneta je presude u predmetu *Pelissier i Sassi protiv Francuske*, u kojoj je Sud jasno izneo stav da je pravna kvalifikacija sastavni deo optužnice, o čemu bi okrivljeni imao pravo da bude obavešten. Pozivajući se na tu presudu mađarski zastupnik pokrenuo je izmene i dopune Zakona o krivičnom postupku kojim bi se omogućilo da okrivljeni bude upoznat sa prekvalifikacijom dela pred višim sudom (prekida se rasprava i poziva se okrivljeni da se izjasni o prekvalifikovanoj optužbi), a u međuvremenu je i Komisija u svom izveštaju od septembra 1999. godine konstatovala kršenje člana 6. Konvencije. Nakon toga, dolazi do stupanja na snagu izmena i dopuna mađarskog ZKP, tako da kada se podnosilac predstavke obratio Sudu, mađarska Vlada je imala argument da je obnova postupka pred Vrhovnim sudom na osnovu izmena ZKP pružila pravni lek za kršenje prava podnosioca zahteva u drugostepenom postupku. Shodno tome, Sud je prihvatio Vladin argument i utvrdio je da nije bilo kršenja člana 6.